

Polemika se syndikalismem

čtyři články z let 1908 - 1926

Errico Malatesta

Obsah

I. Anarchismus a syndikalismus	3
II. Syndikalismus a anarchismus	6
III. Hnutí pracujících a anarchismus	8
IV. Další úvahy o anarchismu a hnutí pracujících	9

I. Anarchismus a syndikalismus

Otázka, jaké postavení zaujmout v dělnickém hnutí, je pro nás anarchisty zajisté velice důležitou.

Navzdory pokračujícím diskusím a různým nabytým zkušenostem se dosud nedospělo k úplné dohodě – možná snad proto, že tato otázka, vzhledem k různým poměrům a měnícím se okolnostem, za nichž náš boj vedeme, úplného a trvalého rozřešení nepřipouští.

Věřím však, že náš cíl rozvrhne kritérium, jímž budeme naše jednání posuzovat, tak, aby byl zcela přiměřený různým nahodilým událostem.

Toužíme po mravním, stejně jako i materiálním povznesení všech lidí; pracujeme pro revoluci, která má zaručit svobodu i blaho pro nás pro všechny; jsme dále přesvědčeni, že těchto cílů nelze dosáhnout pomocí zákonů či státním vývojem a usnesením státu, nýbrž že musí být uskutečněny přímou akcí a pevnou vůlí těch, kteří touží po svobodě.

Následně potřebujeme vědomé a dobrovolné jednání všech těch, kteří pod dnešní společenskou soustavou trpí nejvíce a mají největší zájem na výsledku revoluce.

Nestačí nám detailní vypracování ideálu – ač i to je užitečné a potřebné – a zakládání skupin pro propagandu a revoluční akci. Musíme přesvědčit co nejširší vrstvy pracujícího lidu, neboť bez toho nemůžeme zvrátit stávající společenské zřízení – ani vybudovat společnost novou. A jelikož je pro povznesení z poddajného stavu, ve kterém velká většina dělnictva žije, pro pochopení anarchistických idejí a vzbuzení touhy po jejich uplatnění, třeba jisté doby vývoje, který vždy nepodléhá vlivu naší propagandy; a jelikož každodenní poučení čerpané z reality všedního života působí daleko účinněji než všechny hláсанé nauky, je na nás, abychom se čile účastnili ve všech ohledech života lidu a abychom použili všech prostředků – jaké nám poměry nabízejí – k povzbuzení ducha revolty, a takto skutky ukázali cestu vedoucí k emancipaci národů.

Mezi těmito prostředky nacházíme dělnické hnutí hned v první řadě a skutečně bychom pochybili, kdybychom jej zanedbávali. V tomto hnutí nacházíme velký počet proletářů zápasících o zlepšení svého postavení. Ti mohou být na omylu, co se týče jejich cílů a i cest k jejich dosažení – což se podle našeho názoru často stává. Avšak tito proletáři se přinejmenším nepodrobují potlačování a nepovažují je za spravedlivé – ale jsou plni naděje a bojují. U nich můžeme snadno vzbudit zájem solidarity k jejich vykořisťovaným spoludruhům a rozdmýchat u nich zášť proti vykořisťování, která musí vést k rozhodnému boji za zrušení jakékoli nadvlády člověka nad člověkem. Zde je možné vzbuzovat nespokojenost, aby se pracující lid domáhal stále o více, a to způsobem energičtější; a tak vycvičíme sebe i jiné k boji, zatímco budeme získávat vítězství, abychom povznesli sílu a moc sdružení a přímé akce a postavili další požadavky, ale zároveň i porážkou, která musí vést k vydatnějším prostředkům boje a k radikálnějšímu rozřešení.

A dále – což není zajisté nejmenší výhodou – může dělnické hnutí připravovat a organizovat skupiny odborníků, kteří se během revoluce chopí povinnosti organizovat jak výrobu, tak i výměnu k prospěchu všech, tedy mimo a vzdor vší vládní moci.

Avšak se všemi výhodami má dělnické hnutí i své nebezpečné pozadí, s nímž je nutné počítat, jedná-li se o otázku, jaké stanovisko máme jako anarchisté zaujmout.

Obecná zkušenost ze všech zemí nám představuje dělnické hnutí jako hnutí, které skoro bez výjimky vzniklo jako věc protestu a revolty, zatímco bylo zpočátku oživeno hlubokým duchem pokroku a bratrství lidského rodu, které se však brzy zvrhlo; a přímo úměrně tomu, jakou sílu a moc nabývalo, stávalo se toto hnutí sobeckým, konzervativním, zanašelo se výlučně zájmy krátkodobými, a to ještě hodně omezeně, a ve svém středu dalo vyrůst byrokracii, která jako všude jinde nemá na starosti nic užitečnějšího než upevnění a zveličení sama sebe.

To jsou příčiny, které přiměly tak mnoho našich kamarádů k odstoupení z odborového hnutí, které poté namnoze dokonce i potírali jako něco zpátečnického a škodlivého. Výsledkem toho bylo, že náš vliv v těchto organizacích ochabl a že bylo ponecháno volné pole působnosti těm, kdo odborové hnutí vykořisťují buď v zájmu vlastním, nebo v zájmu strany, která nemá nic společného s věcí emancipace

proletáře. Brzy zůstaly pouze organizace smyšlením velice omezené a v podstatě konzervativní, jejichž je příkladem americká „Federace práce“ a anglické „Trade Unie“; a nebo poté Syndikáty či odborové organizace podléhající vlivům politikářů, nejčastěji „socialistů“, které se zvrhly v pouhé volební nástroje sloužící k tomu, aby vynesly k moci jedince, jak se to stávalo ve Francii a nejnověji v Rakousku.

Různí naši kamarádi naštěstí pochopili, že dělnické hnutí v sobě vždy nese jádro zásady, a než by jej ponechali politikářům, uznali za dobré pokusit se uvést toto hnutí v zápas pro původní cíle - a nabýt tak všech výhod, jaké propagandě anarchismu skýtá. A těmto se podařilo - jmenovitě ve Francii - uvést v život nové hnutí, známé pod jménem „revoluční syndikalismus“, které se snaží pracující lid zorganizovat nezávisle na všech vlivech buržoazie a politikářů, k vydobytí jeho emancipace přímou akcí námezdních otroků vůči svým zaměstnavatelům.

To je velký krok kupředu; my však jejich dosah nesmíme nijak přeceňovat a domnívat se, jako to činí někteří kamarádi, že se anarchismus uplatní vývojem sám od sebe, pokrokovým rozvojem syndikalismu.

Každá instituce směřuje k rozšíření své působnosti a snaží se trvale ustálit a konečně vše obsáhnout. Nepřekvapuje tudíž, jestliže zakladatelé tohoto hnutí, kteří v něm zaujímají nejpřednější roli, považují syndikalismus za rovnocenný s anarchismem - či alespoň za nejhlavnější prostředek, nahrazující všechny ostatní, k jeho realizaci. Proto je tím více třeba vystříhat se možných nebezpečí a správně určit naše stanovisko.

Syndikalismus, navzdory všem prohlášením svých nejhrolivějších zastánců, v sobě obsahuje, zcela přirozeně, všechny ony prvky degenerace, které v minulosti uvedly dělnické hnutí v hnilobu. Konečně, zatímco je hnutím slibujícím hájit současné zájmy pracujícího lidu, musí se nutně stávajícím poměrům přizpůsobit a brát v úvahu zájmy vyskytující se ve společnosti, jakou tato dnes je. Pokud zájmy jistého sektoru odpovídají povšechně zájmům pracující třídy, tvoří syndikalismus dobrou školu pro výchovu solidarity; ztotožňují-li se zájmy dělnictva jedné země se zájmy zemí ostatních, je syndikalismus dobrým prostředkem pro šíření mezinárodního bratrství, a pokud nejsou okamžité zájmy v přímém rozporu se zájmy budoucnosti, může být syndikalismus výtečnou přípravou pro sociální revoluci. Bohužel, vždy tomu tak není.

Harmonie zájmů, solidarita mezi národy, to je ideál, po němž toužíme, to je cíl, pro který zápasíme; ale dnes tomu tak ve skutečnosti není, ani u lidí jedné třídy, tím méně mezi lidmi různých kategorií. Dnes je pravidlem rozpornost a závislost zájmů současně: každý proti všem a všichni proti každému. A ve společnosti, v níž bývá následkem soustavy kapitalistické výroby (tj. výroby spočívající na monopolu výrobních prostředků a mezinárodně organizované pro zisk jednotlivých zaměstnavatelů a akcionářů) zpravidla vždy více „rukou“, než je třeba, a více hladových, než je možno nasytit, tomu jinak ani být nemůže.

Je ovšem nemožné izolovat se, ať už jako jednotlivec, třída nebo národ, neboť situace jednoho každého více méně úzce závisí na povšechných podmínkách celého lidstva, a rovněž není možné žít ve smíru, jelikož poměry začasto nutí k obraně - a někdy i výpadu, aby se předešlo jisté záhubě.

Zájmem každého je zajistit si zaměstnání - a tak se následně nachází vbrzku ve střetu, tj. v soutěži, s nezaměstnaným doma a s přistěhovalci ze zemí jiných. Snahou každého je udržet si anebo dosáhnout nejlepšího postavení oproti jiným dělníkům téhož oboru; zájmem každého je prodat draze a koupit lacino; a následně je jako výrobce v neshodě se všemi konzumenty a jako spotřebitel se zase nachází ve střetu se všemi výrobci.

Unie, smlouvy, solidární zápas proti všem vykořisťovatelům - tyto věci se mohou udržet jen tehdy, pakliže se dělný lid, zatímco je živěn myšlenkou vznešenějšího ideálu, naučí obětovat výlučně a osobní zájmy obecným zájmům všech, zájem okamžiku pro veliké zájmy budoucnosti; a tento ideál společnosti a solidarity, spravedlnosti a bratrství může být uplatněn toliko zrušením, k němuž dojde navzdory platným zákonům a stávajícím institucím.

Zasvěcovat pracující lid v ideál; předkládat mu vždy širší zájmy budoucnosti před omezenými a dočasnými zájmy dneška; znemožnit přizpůsobování se poměrům stávajícím; podílet se ustavičně na propagandě a i aktivně působit k uspěšení a provedení **Revoluce** - takové jsou cíle, za něž máme my jako anarchisté všude bojovat, ať už v odborových organizacích a nebo i mimo ně.

Odborové organizace tuto úlohu plnit nemohou a přispět mohou snad jen málo, neboť musí neustále počítat se zájmy okamžitými - a *tyto zájmy se, bohužel, neshodují vždy se zájmy Revoluce*. Unie nesmí jít daleko za hranice zákona a v daných okamžicích musí vyjednávat a smlouvat buď se zaměstnavatelem nebo s představiteli státní autority. Musí se zajímat spíše o dobro jisté části dělnictva než o povšechné zájmy proletářů a rostoucích řad nezaměstnaných. Pakliže tak neučiní, schází jí zvláštní příčina její existenci; pak by shromažďovala toliko anarchisty, nanejvýše též i socialisty, a ztratila by tak svou hlavní užitečnost, která spočívá ve vzdělávání lidu a v tom, že masy, které dosud pokulhávají vzadu, přivyká zápasu.

Mimo to musí unie (odbory) zůstat přístupny všem, kdo si přejí domoci se lepších pracovních podmínek na svých zaměstnavatelích, ať je jejich pohled na společnost jakýkoli, což je příčinou toho, že unie mají sklon mírnit své touhy, předně proto, aby neodstrašily ty, které se snaží získat, a zadruhé proto, že tím, jak roste počet jejich členů, zůstávají většinou oni ideoví průkopníci, kteří toto hnutí uvedli v život, zahrabáni majoritou, která se zabývá nepatrnými všedními zájmy.

Ve vývoji všech unií, které dosáhly uplatnění a vlivu, tak vidíme jakousi tendenci směrem k sebe-pojištění, sebe-potvrzení, spíše za souhlasu se svými zaměstnavateli než vůči nim, onoho výsadního postavení, a proto unie znesnadňují přístup novým členům a omezují, pokud mohou, počet učňů v továrnách; proto mají tendenci hromadit ohromné fondy, s nimiž se pak obávají vyrovnat; dožadovat se veřejné moci; a konečně se vysilují různými plány vzájemné podpory a úmrtního odškodnění a nakonec se s nimi setkáváme jako se zpátečnickými tělesy odumírající společnosti.

Po uvedených důkazech je mně zřejmé, že odborové čili syndikátní hnutí nikdy nemůže nahradit hnutí anarchistické, že může sloužit pouze jako prostředek výchovy a revoluční přípravy, jedná-li z anarchistických popudů, činů a kritiky.

Anarchisté by se tedy neměli se syndikalistickým hnutím ztotožňovat a neměli by za svůj cíl považovat to, co je pouze jedním z prostředků propagandy a akce, kterých mohou využít. Ať zůstanou v syndikátech jako živel tlačící se stále kupředu a ať se snaží, pokud je to možné, z těchto organizací učinit mocný zdroj v zápasu sociální revoluce. Necht' pracují na zdokonalení všeho, co může zvýšit a rozšířit výchovný vliv a zápas syndikátů: propaganda idejí, mohutné stávky, přesvědčování, nedůvěra a zášť vůči všem politikářům a jakékoli autoritě, praktikování solidarity vůči jednotlivcům i skupinám v zápase s jejich vykořisťovateli. Jejich povinností bude brojit proti všemu, co činí tyto organizace sobeckými, netečnými a konzervativními - řemeslná pýcha a nízká úroveň ducha celého tělesa, vysoké příspěvky a hromadění kapitálu, poslušná dobrodlná a různá pojišťování, důvěra v ochranu státu, přátelské vztahy se zaměstnavateli, volení byrokratických úředníků, stálých a placených.

Učiní-li anarchisté těmto podmínkám zadost, ponese jejich působení v dělnickém hnutí dobré ovoce, jinak ale nikoli.

Takováto taktika se někdy zdá být - a nebo ve skutečnosti i je - škodlivou okamžitým zájmům některých skupin; nezáleží však na tom, jedná-li se o věc anarchismu, tj. jedná-li se o povšechné a trvalé zájmy lidstva. My sami si zajisté přejeme, mezitím, co čekáme na revoluci, vydobýt na vládách i zaměstnavatelích co možno nejvíce svobody a blaha; avšak nesnížíme se ke kompromisu s budoucností pro nějaký okamžitý prospěch, který je beztak jen iluzorní anebo dosažený na úkor dělnictva jiných oborů.

Buďme na stráž! Omyl, zanedbání dělnického hnutí by uškodilo anarchismu znatelně, ale alespoň jeho zřejmý charakter by zůstal nezměněn. - - Omyl záměny hnutí anarchistického s hnutím odborovým čili Trade Unionismem by byl zajisté daleko nebezpečnější. Stalo by se nám to samé co sociálním demokratům, když vstoupili v zápas parlamentarismu. Nabyli početné moci, avšak každým dnem ubývalo jejich socialismu. I my bychom početně vzrostli, *přestali bychom však být anarchisty*.

Volné listy číslo 5, ročník XVII., New York 7. března 1908, přeložil V. R.

II. Syndikalismus a anarchismus

Vztah mezi hnutím pracujících a pokrokovými stranami je starým a omílaným tématem. Je však otázkou stále aktuální a takovou zůstane, dokud jsou zde na jedné straně masy lidí sužované naléhavými potřebami a hnány touhami (občas vášnivými, ale vždy vágními a kolísavými) po lepším životě a na straně druhé jednotlivci a strany, které mají specifický názor na budoucnost a na prostředky, jak k ní dospět, jejichž plány a naděje jsou však odsouzeny k tomu být stále nedosažitelnou utopií, pokud nezískají na svou stranu masy. A dnes je toto téma důležitější víc než kdy jindy: po katastrofách války a poválečného období se všichni připravují, i kdyby jen v myšlenkách, na obnovení aktivity, která musí následovat po pádu tyranii, které v Evropě stále řadí a naparují se, které se však již začínají třást. Proto se pokusím vyjasnit, jaký by měl být, podle mého názoru, anarchistický postoj k organizacím pracujících.

Věřím, že dnes není mezi námi nikdo, či téměř nikdo, kdo by popíral užitečnost a potřebu hnutí pracujících jako masového prostředku materiálního i morálního pokroku, jako plodného pole pro propagandu a jako nepostradatelné síly pro sociální transformaci, která je naším cílem. Již zde není nikdo, kdo by nerozuměl tomu, co to organizace pracujících znamená: všichni, a my anarchisté zejména, jsou přesvědčeni, že ona nová společenská organizace nesmí a nemůže být ustavena silou nového vedení, ale že musí vyplývat ze svobodné spolupráce všech. Hnutí pracujících je nyní navíc důležitou a univerzální institucí. Postavit se proti němu by znamenalo ignorovat naše utlačovatele a stát se jejich spoluvíníky, vedlo by to k tomu, že bychom se dostali mimo dosah každodenních životů lidí, a odsoudilo by nás to k věčné bezmocnosti. Zatímco se každý, či téměř každý shodne na tom, že je pro anarchisty užitečné a potřebné aktivně se účastnit v hnutí pracujících a být jeho podporovateli a příznivci, často se mezi sebou rozcházejí v otázce metod, podmínek a limitů tohoto angažmá v hnutí pracujících.

Mnoho soudruhů by bylo rádo, kdyby bylo hnutí pracujících a anarchistické hnutí jednou a tou samou věcí, a tam, kde toho jsou schopni (například ve Španělsku a Argentině a v jistě míře i v Itálii, Francii a Německu atd.), se tyto soudruzi pokoušejí dávat organizacím pracujících jasně anarchistický program. Tito soudruzi jsou známi jako "anarchosyndikalisté", či se označují, jsou-li spojeni s jinými, kteří ve skutečnosti anarchisty nejsou, jako "revoluční syndikalisté". Zde je potřeba jisté vysvětlení smyslu "syndikalismu". Zní-li otázka, co chceme od budoucnosti, potom jestliže je syndikalismem mýněna forma společenské organizace, která nahradí kapitalismus a státní organizaci, potom je buď tou samou věcí jako anarchie (a je proto slovem, které pouze slouží zmatku), nebo je syndikalismus něco odlišného od anarchie, a nemůže být proto anarchisty akceptován. Mezi idejemi a návrhy některých syndikalistů na to, jak by měla budoucnost vypadat, jsou ve skutečnosti jisté, které jsou ryze anarchistické. Jsou však mezi nimi i jiné, které pod jinými názvy a formami reprodukují autoritářskou strukturu, která je základem příčin zla, proti němuž dnes vystupujeme, a které proto s anarchií nemají nic společného. O syndikalismu jako společenském systému tu však nemám pojednávat, protože to není faktor, který může určovat současnou činnost anarchistů ohledně hnutí pracujících.

Pojednávám zde o hnutí pracujících pod kapitalistickým a státním režimem - a pojem syndikalismus potom zahrnuje všechny organizace pracujících, rozličné odbory založené proto, aby odporovaly útlaku zaměstnavatelů a aby zmenšily či úplně odstranily vykořisťování lidské práce vlastníky nerostných surovin a výrobních prostředků. Nyní řeknu, že tyto organizace nemohou být anarchistické a že není dobré tvrdit, že anarchistické jsou, protože kdyby jimi byly, nedostály by svému smyslu a neposloužily by cílům, které si ti anarchisté, kteří se na nich podílí, kladou. Odbory jsou založeny na obranu každodenních zájmů pracujících a pro zlepšení jejich podmínek, jak jen je to možné, předtím, než budou pracující v postavení, kdy bude možné provést revoluci, kterou učiní z nynějších námezdně pracujících svobodně pracujících, svobodně se sdružujících pro užitek všech.

Aby odbory mohly sloužit svým vlastním cílům a současně být prostředkem vzdělávání a půdou pro propagandu zaměřenou na radikální společenskou změnu, je třeba, aby shromažďovaly všechny pracující (či přinejmenším ty pracující, kteří se starají o zlepšení svých podmínek) a aby byly schopny klást jistý odpor zaměstnavatelům. Je snad možné čekat, až se všichni pracující stanou anarchisty před tím, než

budou přizváni k tomu, aby se organizovali, a než budou přijati do organizace, a tak stavět na hlavu přirozené pořadí propagandy a psychologického vývoje a formovat organizaci odporu, když jí již není třeba, protože masy již jsou způsobilé provést revoluci? V takovém případě by byly odbory duplikátem anarchistického uskupení a byly by neschopné buď dosáhnout zlepšení, nebo provést revoluci. Nebo by se spokojily s anarchistickým programem sepsaným na papíře, s formální, nepromyšlenou podporou a s tím, že seskupí lidi, kteří následují organizátory jako ovce jenom proto, aby se rozprchli a přešli k nepříteli při první příležitosti, kdy budou vyzváni, aby ukázali, že jsou skuteční anarchisté?

Syndikalismus (jímž míním praktický směr, nikoli teoretický směr, který si každý přizpůsobuje svému vlastnímu modelu) je od přirozenosti reformistický. Vše, co od něj můžeme očekávat, je, že ony reformy, za něž bojuje a kterých dosáhl, jsou takového druhu a je jich dosaženo takovým způsobem, že slouží revoluční výchově a propagandě a otevírají cestu ještě významnějším požadavkům. Jakákoli fúze či změna anarchistického a revolučního hnutí a syndikalistického hnutí končí buď tím, že se odbory stanou bezmocnými, pokud se týče specifických cílů, nebo tím, že bude utlumen, falzifikován a uhašen anarchistický duch. Odbory mohou vzniknout se socialistickým, revolučním či anarchistickým programem - a jsou to vskutku programy tohoto druhu, které stojí u vzniku programů dělnických organizací. Ty se však tohoto programu drží pouze do doby, dokud zůstávají propagandistickými skupinami, které jsou založeny a vedeny aktivitou nadšených a odhodlaných lidí, spíše než organizacemi, které jsou připraveny na efektivní činnost. Později, jak zvládají přitahovat masy a jak získávají sílu vymáhat a vynucovat si zlepšení, stává se původní program prázdnou formulí, které již nikdo nevěnuje více pozornosti. Taktika se přizpůsobuje potřebám okamžiku a nadšenci prvních dní se buď sami přizpůsobí, nebo postoupí své místo "praktickým" mužům, kteří se zajímají o dnešek, ne o zítřek.

Jsou zde samozřejmě soudruzi, kteří ač stojí v prvních řadách odborového hnutí, zůstávají upřímně a entuziasticky anarchisty, stejně jako jsou zde uskupení pracujících inspirovaná anarchistickými myšlenkami. Bylo by však snadným úkolem nalézt tisíce případů, v nichž, v každodenní praxi, tito muži a tato uskupení odporovali anarchistickým myšlenkám. Že to je nezbytné? Že to nejde jinak? Souhlasím. Čistý anarchismus nemůže být praktickým řešením, zatímco jsou lidé nuceni se vypořádávat se zaměstnavateli a s autoritou. Masy lidí nemohou být ponechány svému osudu, když odmítají být pasivní a když cítí potřebu nalézt předáky a dožadují se jich. Proč ale směšovat anarchismus s něčím, co anarchismem není, a brát na sebe, jako na anarchisty, zodpovědnost za rozličné obchody, transakce, které je třeba učinit, protože masy nejsou anarchistické, dokonce byť patří k organizaci, která si anarchistický program vepsala do ústavy? Podle mého názoru by anarchisté neměli chtít, aby byly odbory anarchistické. Anarchisté musí sami společně pracovat pro anarchistické cíle, jako jednotlivci, skupiny či federace skupin. Stejně tak jako existují, či by měly existovat, studijní a diskusní skupiny, skupiny pro psanou či mluvenou propagandu na veřejnosti, družstevní skupiny, skupiny pracující v továrnách a dílnách, na polích, kasárnách, školách atd., tak by se měly být vytvářet i skupiny v rozličných organizacích, které vedou třídní válku. Ideálem by přirozeně bylo, kdyby byl anarchistou každý a kdyby anarchisticky pracovala každá organizace. Je však jasné, že kdyby tomu tak bylo, nebylo by potřeba organizovat boj proti zaměstnavatelům, protože by žádní zaměstnavatelé nebyli.

V současných podmínkách, daných stupněm rozvoje lidových mas, uvnitř nichž pracují, by anarchisté neměli požadovat, aby tyto organizace byly anarchistické, ale měli by je zkoušet přivést tak blízko anarchistické taktice, jak jen je to možné. Jestliže povede otázka přežití organizace, potřeby a přání organizovaných k tomu, že bude skutečně nezbytné učinit kompromis a vstoupit do špinavých vyjednávání s autoritou a zaměstnavateli, budiž. Nechejme to však na zodpovědnosti jiných, ne na zodpovědnosti anarchistů, jejichž posláním je poukazovat na nedostatečnost a křehkost všech vylepšení, která jsou v rámci kapitalistické společnosti učiněna, a směřovat boj k radikálnějšímu řešení. Anarchisté by se měli v odborech snažit zajistit, aby odbory zůstaly otevřeny všem pracujícím jakéhokoliv názoru či strany za té jediné podmínky, že zde je solidarita v boji proti zaměstnavatelům. Měli by se stavět proti duchu korporativismu a proti jakémukoli pokusu monopolizovat hnutí práce či organizaci. Měli by bránit tomu, aby se odbory staly nástrojem politiků pro volební či jiné autoritářské cíle; měli by kázat a praktikovat přímou akci, decentralizaci, samosprávu a svobodnou iniciativu. Měli by se snažit pomáhat

členům učit se, jak participovat na životu organizace přímo a jak jednat bez vůdců a permanentních úředníků. Zkrátka: musí zůstat anarchisty, zůstat vždy v těsném styku s anarchisty a musí pamatovat na to, že organizace pracujících nejsou cílem, ale právě jen prostředkem, jakkoli důležitým, pro přípravu cesty k dosažení anarchismu.

duben – květen 1925

*(z knihy “The anarchist revolution: Polemical articles 1924-1931: Errico Malatesta”,
vydané nakladatelstvím Freedom Press)*

III. Hnutí pracujících a anarchismus

(otevřený dopis adresovaný redakci časopisu El Productor, vydávanému v Barceloně)

Drazí soudruzí, ve Vašem časopise jsem narazil na následující větu: “Musíme-li si zvolit mezi Malatestou, který volá po třídní jednotě, a Rockerem, který stojí za hnutím pracujících s anarchistickými cíli, vybereme si našeho německého soudruha.” Není to poprvé, co mně španělsky píšící tisk přisuzuje myšlenky a cíle, které nemám, a ačkoli ti, kteří si přejí znát, co si skutečně myslím, to mohou nalézt vyloužené v textech, které jsem sám napsal, rozhodl jsem se Vás požádat o otištění následujícího vysvětlení mého postoje.

Předně: jestliže by věci byly tak, jak je podáváte Vy, poté bych i já volil Rockera proti onomu “Malatestovi” – jehož myšlenky o hnutí pracujících jsou málo podobné mým vlastním. Vyjasněme si jedno: hnutí pracujících s anarchistickými cíli není totožné s anarchistickým hnutím pracujících. Každý přirozeně touží po tom prvním. Je samozřejmé, že anarchisté při své práci vzhlíží ke konečnému triumfu anarchie – tím spíše při práci, kterou provádějí uvnitř hnutí pracujících, které má tak velký význam v boji za lidský pokrok a emancipaci. Ovšem onen druhý příklad – hnutí pracujících, které není pouze zapojeno do propagandy a postupného připravení si půdy pro anarchismus, ale které je již zjevně anarchistické – se mně jeví jako nemožný a tento příklad byl by v každém ohledu prostý cíle, který si přejeme tomuto hnutí dát.

To, na čem mně záleží, není “třídní jednota”, ale triumf anarchie, který se dotkne každého, a ve hnutí pracujících vidím pouze prostředek pro pozvednutí morálky pracujících, prostředek, který je učí svobodné iniciativě a solidaritě v boji za blaho každého a činí je schopnými představovat si, toužit a uskutečnit anarchistický život. Rozdíl mezi námi tedy asi nespočívá v cílech, ale v taktice, kterou považujeme pro dosažení našich společných cílů za nejvhodnější.

Někteří věří, že anarchisté musí shromažďovat anarchistické pracující či přinejmenším ty, kteří s anarchisty sympatizují, v separátních sdruženích. Já bych však byl naproti tomu rád, aby všichni námezdně pracující (jakýchkoliv politických, sociálních, náboženských názorů či ne-názorů, spojeni pouze solidaritou a bojem proti zaměstnavatelům) patřili k té samé organizaci. A byl bych rád, aby anarchisté zůstali nerozpoznatelní od zbytku, zatímco se jej budou snažit inspirovat svými myšlenkami a příkladem. Mohlo by se stát, že by specifické okolnosti (co se týče osob, prostředí či příležitostí) doporučily či diktovaly rozbití masy organizovaných pracujících do rozličných odlišných tendencí podle jejich sociálních či politických názorů. Zdá se mi však, že obecně by zde měla být snaha o jednotu, která přivede pracující k soudružství a navykne je solidaritě, dá jim větší sílu pro dnešní boje či je lépe připraví na konečný boj a soulad, který budeme potřebovat po vítězství.

Jasně řečeno: jednota, za níž musíme bojovat, nesmí znamenat potlačení svobodné iniciativy, vnučenou uniformitu či vnučenou disciplínu, což by brzdilo či zcela uhasilo osvobozené hnutí. Je to však pouze naše podpora sjednocenému hnutí, co může uchránit svobodu v jednotě. Jinak bude jednota nastolena skrze moc a ke škodě svobody. Hnutí pracujících není umělým výtvozem ideologů, který je zkonstruován proto, aby podpořil a uskutečnil daný sociální a politický program (ať anarchistický či jiný), a který proto může v postojích, které zaujímá, a v akcích, které provádí, následovat linii stanovenou tímto programem. Hnutí pracujících pramení z tužby a naléhavých potřeb pracujících zlepšit své životní podmínky či přinejmenším zabránit tomu, aby se zhoršovaly. Proto musí žít a rozvíjet se

v prostředí, jaké je teď, a nezbytně tedy směřovat k tomu, že omezí své nároky na to, co se zdá být možné teď.

Může se stát – a vskutku se to často děje – že zakladateli sdružení pracujících jsou lidé, kteří zastávají myšlenky radikální společenské změny a kteří těží z potřeb cítěných masami lidí, aby probudili touhu po změně, která by vyhovovala jejich vlastním cílům. Sdružují kolem sebe soudruhy podobného smýšlení: aktivisty rozhodnuté bojovat za zájmy druhých – dokonce i na účet sebe samých – a vytvářejí sdružení pracujících, která jsou ve skutečnosti politickými skupinami, revolučními skupinami, pro něž jsou otázky platů, pracovní doby, vnitřních pravidel na pracovišti stranickými tématy, která slouží spíše jako záminka pro přitáhnutí většiny k jejich vlastním idejím a plánům. Zanedlouho, jak roste počet členů, však krátkodobé zájmy převáží, revoluční aspirace se stane překážkou a nebezpečím; pragmatici, konzervativci, reformisti, kteří jsou netrpěliví a kteří chtějí uzavřít jakoukoliv dohodu a urovnání vyplývající z aktuálních okolností, se střetnou s idealisty a zastánci tvrdé linie a organizace pracujících se stane tím, čím chtějí nechtějí musí v kapitalistické společnosti být – prostředkem nikoli pro to odmítnout uznávání zaměstnavateli a svrhnout je, nýbrž prostě pro ohrazení a limitování jejich moci.

To je to, k čemu vždy došlo (a k čemu nemohlo nedojít), protože masy před tím, než vezmou za svou myšlenku a získají sílu změnit celou společnost zdola nahoru, cítí potřebu umírněných zlepšení a potřebu mít organizaci, která bude bránit jejich okamžité zájmy, zatímco připravují ideál života budoucnosti. Co by tedy měli anarchisté dělat, když organizace pracujících, konfrontovaná s příchodem většiny, kterou do ní vedou jen ekonomické zájmy, přestává být revoluční silou a stává se součástí balancování mezi kapitálem a prací a možná dokonce faktorem, který bude chránit status quo?

Jsou zde soudruzi, kteří říkají – a jakmile je této otázka nastolena, tak podle toho i jednají – že by se anarchisté měli stáhnout a vytvořit menšinová seskupení. Podle mě se však tímto sami odsuzujeme k návratu na samý začátek. Nové uskupení, pokud nemá zůstat pouhou skupinou spřízněných bez vlivu v bojích pracujících, opíše tu samou parabolou jako organizace, kterou nechalo za sebou. Mezitím budou mezi pracujícími zaseta semena hořkosti, protože menšinové uskupení své nejlepší síly promrhá konkurováním si s většinovou organizací. Poté, v duchu solidarity a proto, aby nepadla do léčky, kdy už by hrála za zaměstnavatele, a rovněž proto, aby sledovala zájmy svých vlastních členů, dohodne se s většinovou organizací a skloní se před jejím vedením.

Organizace pracujících, která by se stylizovala jako anarchistická, která by byla a zůstala by čistě anarchistickou a která by byla tvořena výlučně nekompromisními anarchisty, by mohla být formou (za některých okolností velmi užitečnou formou) anarchistického seskupení; nebylo by to však hnutí pracujících a tato organizace by postrádala cíl takového hnutí, kterým je přitáhnout masy dělníků do boje a, zvláště pro nás, vytvořit rozsáhlé pole pro propagandu a získávání nových anarchistů. Pro tyto důvody věřím, že anarchisté musí zůstat (a tam, kde to je možné, přirozeně s důstojností a nezávislostí) uvnitř takových organizací, jaké jsou, aby uvnitř nich pracovali a snažili se je postrčit směrem k tomu nejlepšímu, čeho jsou schopny, připraveni v kritických chvílích historie sami použít vlivu, kterého dosáhli, a přetransformovat je hbitě ze skromných zbraní obrany na mocné nástroje úroku. Hnutí samotné, hnutí myšlenek, zatím samozřejmě nesmí být zanedbáváno, protože ono poskytuje nutnou základnu, pro níž všechno ostatní poskytuje prostředky a nástroje.

Váš za anarchii,
Errico Malatesta
prosinec 1925

IV. Další úvahy o anarchismu a hnutí pracujících

Zřejmě nejsem schopen porozumět španělsky mluvícím soudruhům, přinejmenším co se týče hnutí pracujících a role anarchistů uvnitř něj. Zkusil jsem tyto myšlenky vysvětlit v článku, který byl otištěn v *El Productor* 8. ledna (nadpis článku “Hnutí pracujících a anarchismus” byl špatně přeložen jako “Syndikalismus a anarchismus”). Avšak z odpovědí, které jsem viděl v těch číslech *El Productor*, které

se ke mně dostala, poznávám, že jsem nesvedl být srozumitelný. Proto se k tématu vrátím v naději, že tentokrát budu úspěšnější.

Otázka je následující: souhlasím se soudruhy ze Španělska a Jižní Ameriky v tom, že anarchistické cíle musí provázet a utvářet veškerou naši činnost. Neshodnu se však s některými soudruhy, pokud jde o to, zda by měl být anarchistický program (či spíše anarchistická nálepka) dán na dělnické odbory, a zda by, pokud se takový program nesetká se souhlasem většiny, anarchisté měli zůstat v širší organizaci a vést v ní dál propagandu a čelit autoritářským, monopolistickým a kolaborantským tendencím, které jsou rysem všech dělnických organizací, či zda by se měli separovat a založit menšinovou organizaci.

Zastávám názor, že jelikož masy dělníků nejsou anarchistické, musí být organizace pracujících, která se tak sama nazve, buď složena exkluzivně z anarchistů (a proto nebude ničím víc než prostým a zbytečným duplikátem anarchistické skupiny) nebo musí zůstat otevřená pracujícím všech názorů. V tom případě je však anarchistická nálepka pouhým pozlátkem, které je užitečné jen proto, aby pomohlo přimět anarchisty k oddání se tisícům úkolů, které musí v současné realitě života odbory vykonávat, pokud mají chránit zájmy svých členů. Přečetl jsem článek Diega Abad de Santillana¹, který se postavil proti tomuto názoru... Santillan věří, že směšuji syndikalismus s hnutím pracujících, zatímco je skutečností, že jsem vždy odporoval syndikalismu a že jsem byl vždy horlivým stoupencem hnutí pracujících.

Jsem proti syndikalismu, jak doktríně, tak i praxi, protože mi připadá jako hybridní útvar, který svou důvěru vkládá nikoli nezbytně v reformismus, jak to chápe Santillan, ale v třídně předpojatou výlučnost a autoritářství. Podporuji hnutí pracujících, protože věřím tomu, že je nejúčinnějším způsobem, jak zvýšit morálku pracujících, a protože je rovněž velkolepým a univerzálním podnikem, který může být ignorován pouze těmi, kdo ztratili kontakt se skutečným životem. Zároveň jsem si dobře vědom toho, že hnutí pracujících, prohlašujíc, že to dělá proto, aby chránilo krátkodobé zájmy pracujících, má tendenci směřovat přirozeně k reformismu a nemůže být proto směřováno se samotným anarchistickým hnutím.

Santillan trvá na tvrzení, že mým ideálem je "čisté hnutí pracujících, které je nezávislé na jakémkoli společenském směru a které si vystačí se svými vlastními cíli". Kdy jsem něco takového řekl? Aniž bych se musel vracet (což bych mohl snadno udělat) k tomu, co Santillan nazývá prehistorickými časy mé rané činnosti, připomenu, že již v roce 1907 jsem na amsterodamském anarchistickém sjezdu zkřížil meč se syndikalisty podporujícími Chartu z Amiens² a vyjádřil svou naprostou nedůvěru k podivným hodnotám "syndikalismu, který se spokojuje sám se sebou".

Santillan říká, že čisté hnutí pracujících bez vnějších ideologií nikdy neexistovalo, neexistuje a existovat nemůže, a vyzývá mě, abych dal příklad svědčící o opaku. Já však říkám tu samou věc! Od dob První internacionály a i před ní se strany – a já používám tento termín ve všeobecném smyslu lidí, kteří mají stejné myšlenky a cíle – stále snažily používat hnutí pracujících pro své vlastní cíle. Je přirozené a správné, že tomu tak je, a já bych neměl, stejně jako anarchisté (a myslím, že by neměl ani Santillan) opomíjet sílu hnutí pracujících jako vhodný prostředek pro činnost. Celá věc je o tom, zda vyhovuje našim cílům, co se činnosti a propagandy týče, je-li hnutí pracujících otevřené všem pracujícím bez ohledu na jejich filozofické či sociální krédo, či zda má být rozděleno na odlišné politické a společenské směry. Tato otázka není věcí principu, ale taktiky a zahrnuje různá řešení podle času a místa. Všeobecně se mně však zdá lepší, zůstanou-li anarchisté, pokud mohou, v rámci co největších uskupení.

Napsal jsem: "Organizace pracujících, která by se sama označila za anarchistickou, která by byla a zůstala čistě anarchistickou a která by byla tvořena výlučně nekompromisními anarchisty, by mohla být formou (za některých okolností velmi užitečnou formou) anarchistického seskupení; nebylo by to však hnutí pracujících a postrádalo by to cíl takového hnutí." Toto prohlášení, které se mně zdá prosté a zřejmé, Santillana zaráží. Vrhá se na něj v transcendentních termínech a vyvozuje, že "je-li anarchismus idejí svobody, nemůže nikdy pracovat proti cílům hnutí pracujících, jak to činí všechny jiné frakce".

¹ Diego Abad de Santillan (1879-1983), původem Argentinec; autor díla *El Organismo Economico de la Revolucion* (Revoluční hospodářské uspořádání); jeden z "anarchistických" ministrů během španělské revoluce (ministr hospodářství katalánské vlády)

² Charta přijatá na kongresu syndikalistické CGT v Amiens v roce 1906; zdůrazňovala "suverenitu" a „nezávislost“ syndikalismu

Zůstaňme při zemi. Co je cílem hnutí pracujících? Pro většinu, která není anarchistická a která myslí, vyjma výjimečných dob vypjatého heroismu, spíše na současnost než na budoucnost, je cílem hnutí pracujících ochrana a vylepšování podmínek pracujících nyní - a toto hnutí není účinné, jestliže jeho řady nejsou rozšiřovány co největším počtem námezdně pracujících, spojených v solidaritě proti zaměstnavatelům. Pro nás, a obecně pro všechny lidi idejí, je hlavním důvodem našeho zájmu o hnutí pracujících příležitost, které poskytuje propagandě a přípravě na budoucnost - a právě tento cíl je ztracen, sejdeme-li se toliko s podobně smýšlejícími lidmi.

Santillan říká, že kdyby italští anarchisté zvládli zničit Všeobecnou konfederaci práce, možná by dnes nebyl fašismus. To je možné. Ale jak zničit Všeobecnou konfederaci, když drtivá většina pracujících nejsou anarchisté a vyhledávají cokoli, kde je nejmenší nebezpečí a největší šance na získání nějakých drobných výhod v krátké době? Nepřeji si riskovat tento druh nadhledu, který se skládá z toho, že se říká, co by se stalo, kdyby bylo učiněno to či ono, protože kdokoli se jednou ocitne v této říši, může říkat, co chce, bez obav, že by mu mohlo být prokázáno, že se mýlí. Dovolím si však jednu otázku. Protože Všeobecná konfederace nebyla zničena a nahrazena jinou stejně mocnou organizací, nebylo by bývalo lepší vyhnout se schizmatu a zůstat v organizaci, aby byli varováni členové před ospalostí svých vůdců? Z neustálých snah vyvíjených vůdci, které mají zmařit jakýkoli návrh na sjednocení a odstavit stranou ty, co nesouhlasí, snad nějaké poučení plyne.

Závěrečný důkaz chybného způsobu, jakým španělští soudruzi interpretují moje myšlenky o hnutí pracujících: v časopise *Accion Obrero* ze San Feliu de Guixol je článek Vittoria Aurelia, v němž se uvádí:

“Věřím, že mým posláním je působit v rámci odborů, snažit se uvnitř organizací pracujících otevřít cestu, která bude směřovat stále výše k plnému uskutečnění našich ideálů. A čehokoli dosáhneme, závisí na naší práci, naší morálce a našem chování. Z tohoto důvodu nesouhlasím s tím, že by se Národní konfederace práce (CNT) ve Španělsku měla sama nazývat přímo anarchistická, když naneštěstí ohromná většina jejích členů neví, co to znamená, neví, o čem libertinská ideologie je. Rád bych věděl jedno: pokud obhájci tohoto argumentu vědí, že členové dělnické organizace nepřemýšlí či nejednají anarchisticky, proč zde je touha dát jméno, víme-li dobře, že jména sama o sobě neznamenají nic?”

Přesně na to chci poukázat. A rád bych věděl, proč Vittorio Aurelio, když říká toto, považuje za nutné deklarovat, že nesouhlasí s Malatestou! Buď je můj styl psaní příliš nesrozumitelný, nebo jsou mé texty pravidelně zkreslovány španělskými překladateli.

Březen 1926

Errico Malatesta
Polemika se syndikalismem
čtyři články z let 1908 - 1926

Získáno 27. 3. 2023 z

<https://proletarchiv.yolasite.com/resources/Malatesta.E-Polemika%20se%20syndikalismem.odt>.

Doplněno na základě

<https://web.archive.org/web/20071030155125/http://aka.anarchokomunismus.org/?page=clanky&tema=1&clar>

1. vydání, Texty vybral a přeložil: Jindřich Lukáš (ORA – Solidarita). Přeloženo z angličtiny ze stránek <http://struggle.ws>. První kapitolu do současné gramatiky upravil Jindřich Lukáš.

Korektury: Jindřich Lukáš

anarchistickaknihovna.org